

Een persoonlijk woord vooraf

Wanneer dit boek verschijnt is het bijna 23 jaar geleden dat ik Roger Federer voor het eerst live op de baan gezien heb. Ongeveer een kwarteeuw vol superlatieven waarin een tiener van vijftien een man wordt die onwaarschijnlijke successen weet te boeken en een nog onwaarschijnlijker comeback maakt. Dat ik het geluk heb gehad om als journalist die unieke carrière zo lang en van zo dichtbij te mogen volgen ervaar ik nog altijd als een droom. Ook al omdat ik aanvankelijk een heel andere richting had gekozen. Tennis is namelijk mijn tweede liefde.

Ik ben een fervente ijshockeyer wanneer ik in Weinfeld – de plaats aan het Bodenmeer waar ik opgroeï – de tennisclub leer kennen. Het is een kleine club met maar drie banen langs een snelstromende beek. Het complex heeft iets mondains en wordt afgeschermd door muren en hekken. Tennis is dan in Zwitserland nog beslist een elitaire sport en de sfeer eromheen oefent een magische aantrekkingskracht op me uit. Die neemt nog toe omdat ik zelf niet mag tennissen. Ik zit al als klein jongetje op ijshockey en lid zijn van twee sportclubs zit er gewoon niet in zeggen mijn ouders. Dus mijn broer Kurt en ik gaan naar de ijsbaan, terwijl mijn oudere zus Jeannine naar de tennisclub mag.

Het is via haar dat ik een soort band – hoe losjes ook – krijg met het tennis en de club. En een excuus om er rond te hangen. Steeds vaker beklim ik stiekem de trap van de kleine betonnen tribune op het dak van het clubhuis. In het begin alleen wanneer mijn zus speelt maar omdat niemand me ooit wegstuurt ben ik

ook op de tribune te vinden om andere amateurspelers bezig te zien. Gefascineerd probeer ik hun speelstijl te doorgronden en droom ik ervan daarbeneden zelf ooit ballen te slaan.

Mijn zus had dat natuurlijk wel in de gaten en af en toe mag ik een van haar oude rackets lenen om op het pleintje voor ons huis ballen tegen een muur te slaan. Op een paar meter van die muur geef ik de ene na de andere mep, steeds opnieuw, totdat mijn hart in mijn keel bonst, het zweet van mijn voorhoofd gutst en mijn moeder me roept voor het avondeten. Het racket is een prachtig exemplaar van mooi glanzend hout waarop de handtekening van ene Stan Smith prijkt.

Stan Smith? Dat is destijds voor mij niet meer dan een naam, maar wel een naam die tot mijn verbeelding spreekt. Ik weet niets van de tenniswereld en veel valt er ook niet over te weten. Het is de tijd van de zwart-witte televisie, sportprogramma's zijn er nauwelijks en daarin komen praktisch alleen voetbal, skiën en soms boksen aan bod. Wat een avontuur is het als het hele gezin midden in de nacht weer in de woonkamer zit om slaapdronken te kijken of Cassius Clay ditmaal misschien de wereldtitel weet te ver- of heroveren... Ook de Zwitserse kranten besteden in die tijd nauwelijks aandacht aan tennis: het is daar vooral voetbal en skiën, en misschien wat ijshockey en Formule 1 wat de klok slaat.

Wanneer ik voor het eerst tv-beelden van Wimbledon te zien krijg is me ontgaan. Maar ik weet nog heel goed dat het centercourt met de overdekte tribunes, dat idyllische en chique clubhuis en de algehele sfeer me meteen aanspreken. Die eerste uitzending is voor mij een openbaring: tennis is blijkbaar toch belangrijk, heeft aanhangers en zelfs een eigen bedevaartsoord! Wimbledon komt op me over als een kathedraal met duizenden mensen die – zoals ik op het clubje in Weinfeldten – geconcentreerd en geboeid de slagenwisseling, de strijd tussen twee eenzame tegenstanders volgen.

Dit bedaarde en verzorgde sportcomplex waarin alles op-en-

top georganiseerd is, alles zijn plek heeft, waar twee uitzonderlijke spelers voor een enthousiaste menigte duelleren met souplesse, tactiek, balgevoel, uithoudingsvermogen, stressbestendigheid, intelligentie en sportiviteit. Die eerste kennismaking gunt mij een blik in een wereld waarvan ik het bestaan niet eens vermoedde. Eenmaal Wimbledon meemaken, al was het maar één keertje, verzucht ik. Wanneer ik jaren later sportjournalist word geef ik mijn eerste voorbeschouwing op Wimbledon de titel: 'De tenniscircus trekt in hun tempel'.

De tennisclub van Weinfeldten heeft ondertussen het veld moeten ruimen voor een wijk met eengezinswoningen en de vereniging is ergens naar de rand van het stadje verdreven. Hoe kon ik destijds in mijn eentje op de betonnen trappen vermoeden dat dit mijn vak zou worden? Dat ik beroepshalve vanaf de zijlijn zou volgen wat er op tennisbanen gebeurt? Dat het tenniscircus ook mijn wereld en de grandslamtoernooien mijn tweede thuis zouden worden? Hoe kon ik bedenken dat het Zwitserse tennis weldra een ware golf van successen zou beleven en dat ik daarop zou meesurfen? Dat er ergens in Zuid-Afrika een relatie ontstond waaruit de succesvolste Zwitserse sportman ooit zou voortkomen en dat ik het voorrecht zou hebben zijn ontwikkeling vanaf de junioren van dichtbij te volgen, en voor mijn werk nog wel?

Wanneer ik begin jaren tachtig over tennis begin te schrijven volg ik geboeid hoe John McEnroe, Boris Becker en Stefan Edberg op het gras van Wimbledon kampioen worden en de gouden trofee in ontvangst mogen nemen. Wanneer Heinz Günthardt in 1985 – het jaar van het Wimbledon sprookje van Becker – doordringt tot in de kwartfinale is dat voor Zwitserland een groots moment en voor mij als verslaggever een hoogtepunt. Federer is dan amper vier jaar oud. Mijn stoutste dromen gaan in die tijd al zo ver dat ik me probeer voor te stellen hoe het zou zijn als een Zwitser de top tien bereikt of misschien

wel een grandslamfinale. Eentje is genoeg en die mag hij nog verliezen ook...

Hoe kon ik ooit bevroeden dat een landgenoot van mij op de grootste centercourts voor triomfen en tranen zou zorgen en jaren aan één stuk door in het middelpunt zou staan? Iemand die daarbij ook nog eens een van de aardigste personen is die ik ooit zou ontmoeten?

Maar dan raakt het Zwitserse toptennis inderdaad in een stroomversnelling. Günthardt, die zijn carrière vanwege een heupblessure op 27-jarige leeftijd moet opgeven, is de pionier. Hij wekt het Zwitserse tennis uit een soort besneeuwde winterslaap. Vervolgens komt Jakob Hlasek, die eind jaren tachtig 's lands eerste toptienspeler was en enkele bescheiden successen boekte op de grandslamtoernooien. Daarna meldt zich Marc Rosset, de olympisch kampioen van 1992, die met Hlasek de finale van de Daviscup weet te behalen en als eerste Zwitser in de halve finale van een grandslamtoernooi aantreedt. Martina Hingis maakt als zestienjarige Zwitserland in 1997 het land van een grandslamwinnaar. In het enkelspel zal zij vijf grandslams winnen en wordt ze de jongste nummer 1 die haar sport ooit heeft gekend.

En uiteindelijk komt hij, Federer, de grootste sportman die Zwitserland ooit heeft gekend en ooit zal kennen, en de beste ambassadeur die men zich kan voorstellen. Dat zich in zijn kielzog nog een derde Zwitserse grandslamwinnaar aandient in de persoon van Stan Wawrinka is al bijna surrealistisch.

Deze biografie is mijn tweede boek over Federer. Het eerste – *Das Tennis-Genie* – verschijnt voor het eerst in 2006 en wordt herhaaldelijk vervolledigd, vertaald en herzien. De meest recente editie eindigt met Federers zeventiende grandslamtitel op Wimbledon in 2012. Naarmate de tijd verstrijkt wordt almaar duidelijker dat het volgende grote hoofdstuk de kroniek van zijn afscheid belooft te worden.

Ook de tennisgoden zelf moeten onder de indruk zijn geweest van Federers taaie vasthoudendheid. Op een leeftijd waarop de meesten allang gestopt zijn bezorgen die goden hem een comeback die hij zelf nooit had kunnen voorspellen. Ze laten hem nog een keer sprookjesachtige successen beleven en de tennisgeschiedenis nogmaals herschrijven. Mij bezorgen ze genoeg motivatie en redenen om de biografie van Federer volledig opnieuw te schrijven. Het is namelijk glashelder dat een of twee nieuwe hoofdstukken niet volstaan om recht te doen aan zijn carrière, zijn leven en zijn betekenis voor het tennis. In die meer dan tien jaar na mijn eerste boek is er veel gebeurd dat zich ondertussen veel duidelijker laat analyseren en beoordelen. Het verhaal van zijn terugkeer is bovendien té mooi en té wonderbaarlijk.

Met zijn openheid en toegankelijkheid heeft Federer mijn collega's en mij het werk altijd gemakkelijk en aangenaam gemaakt, vooral dankzij die unieke mix van succes, menselijkheid, sportiviteit en geduld waarmee hij dag na dag en toernooi na toernooi het leven van veel mensen een stukje mooier maakt. Mijn dank gaat vooral uit naar hem – ook al heeft hij uiteindelijk niet actief meegewerkt aan deze biografie omdat hij dingen alleen voor de volle honderd procent doet en anders niet. Juist die rechtlijnigheid maakt werken met hem zo fijn. Een woord van dank ook aan zijn ouders, Lynette en Robbie, aan Severin Lüthi en Pierre Paganini en beslist ook aan Tony Godsick, die net als Federer alles met een flinke dosis humor kan opvatten. Mijn dank gaat naar de ontelbare reisgenoten die ertoe hebben bijgedragen dat al die weken, maanden en jaren in het tenniscircuit een onvergetelijke reis zijn geworden. Ik noem met name Simon Graf, Heinz Günthardt en Daniel Huber, die mij ook bij dit boek terzijde hebben gestaan. Dank ook aan de talloze interview- en gesprekspartners die bereid waren hun ervaringen en inzichten met mij te delen. Erkentelijk ben

ik natuurlijk ook uitgeverij Piper Verlag, vooral Anne Stadler, Angela Gsell en Steffen Geier. Mijn allergrootste dank gaat tot slot uit naar mijn prachtige gezin, naar Eni en Jessica, die nooit mopperen als ik mijn net leeggemaakte koffer inpak om ergens ter wereld het spoor van Federer weer op te pikken.

Müllheim in Thurgau, februari 2019

Deel I — De comeback

Het einde is nabij

Op 26 juli 2016 plaatst Roger Federer een bericht op Twitter en Facebook dat de tenniswereld met stomheid slaat en fans in paniek brengt: het tennisidool heeft besloten de rest van het seizoen te laten voor wat het is. Zomaar, zo opeens. Midden in het jaar en bovendien kort voor de Olympische Spelen in Rio de Janeiro, een evenement dat al tijden in zijn planning staat. In de schaduw van de Suikerbroodberg en de Corcovado wilde hij toch olympisch goud in het enkelspel winnen? En lonken er met Stan Wawrinka en Martina Hingis aan zijn zijde ook geen medailles in de dubbels? Toch besluit hij de us Open te skippen. En ook de Swiss Indoors en de ATP Finals in Londen... Komt hij überhaupt nog terug?

Federer is twee weken van zijn vijfendertigste verjaardag verwijderd – een bijbelse leeftijd in het tennis. Bijna alles wat er te winnen valt heeft hij gewonnen. Zeventien grandslamtitels van Melbourne via Parijs en Wimbledon tot New York, 71 andere grote toernooien, meer dan honderd miljoen dollar prijzengeld, een veelvoud daarvan aan sponsor- en neveninkomsten. Hij is Daviscupwinnaar, zesvoudig kampioen van de ATP Finals, viermaal wereldsportman van het jaar, olympisch kampioen in het herendubbel en heeft 302 weken de wereldranglijst aangevoerd, langer dan elke andere tennisser. Daarnaast is hij ondertussen vader van vier kinderen, leidt hij de almaar groeiende Roger Federer Foundation en is hij de zakenpartner van Tony Godsick in Team8.

Na twintig jaar in het circuit, meer dan 1200 partijen op

profniveau en de enorme, slechts een paar weken per jaar onderbroken druk waaraan topspelers worden blootgesteld in de wereldtour, vertoont zijn lichaam serieuze slijtageverschijnselen.

Het onheil begint eind januari 2016. Als hij op de dag na de uitschakeling in de halve finale van de Australian Open tegen Novak Djokovic in het Crown Hotel in Melbourne een bad laat vollopen voor zijn dochttertjes Myla en Charlene, voelt hij plotseling een knak in zijn linkerknie. 'Het gebeurde bij een doodgewone beweging die ik zeker al een miljoen keer heb gemaakt,' vertelt hij achteraf. Later die dag slentert hij nog met zijn gezin door de dierentuin van Melbourne, maar hij merkt dat zijn knie dik wordt. Terug in Zwitserland laat hij de knie onderzoeken. De diagnose treft hem als een mokerslag: een scheur in de meniscus. Een kijkoperatie is de enige optie.

Bij Federer hakt dit incident er keihard in. 'Ik had gedacht mijn carrière te voltooien zonder operatie. Het nieuws was een geweldige schok en teleurstelling.' Wanneer hij na de operatie wakker wordt slaat de angst hem om het hart. De knie voelt heel vreemd aan, alsof die niet meer van hem is. De schrik is van korte duur maar heftig. Is dit het einde van zijn carrière?

Twaalf dagen loopt hij met krukken. Eerst moet hij weer opnieuw vertrouwen in zijn knie krijgen. Elke dag gaat het een stukje beter; de eerste weken van de revalidatie in Zwitserland verlopen goed. Federer is blij en ongeduldig. Amper zeven weken na de operatie vliegt hij naar Miami waar hij op de ATP Tour wil terugkeren. Maagproblemen dwingen hem echter op het laatste moment af te zeggen.

Drie weken later maakt hij in Monte Carlo dan toch zijn rentree. Hij bereikt zelfs de kwartfinales maar verliest nipt van Jo-Wilfried Tsonga. Zijn normale vorm heeft hij nog lang niet terug en zijn lichaam is er ook niet echt klaar voor maar hij gaat door. In Madrid krijgt hij last van zijn rug en ook op dit

toernooi moet hij de strijd staken. Zo snel geeft hij echter niet op. In Rome knokt hij zich door twee partijen voordat hij moet toegeven dat er iets niet in de haak is met zijn linker knie.

‘Er moet iets zijn gebeurd na Monte Carlo,’ veronderstelt hij later. Zeer tegen zijn zin besluit hij de French Open te laten schieten. Na 65 grandslamtoernooien achter elkaar – een record – treedt hij voor het eerst niet aan op een van die vier toptoernooien. Het korte grasseizoen dat na Parijs begint, normaliter het hoogtepunt van zijn jaar, begint met nederlagen tegen Dominic Thiem in Stuttgart en Alexander Zverev in Halle dan ook niet zoals gewenst.

Federer heeft het moeilijk en ook op Wimbledon vindt hij zijn vorm niet. Toch laat hij veel strijdlust zien. In de kwartfinale tegen de Kroaat Marin Cilic overleeft hij drie matchpoints en wint hij met 6-7, 4-6, 6-3, 7-6, 6-3. In de volgende ronde moet hij het desondanks afleggen tegen de Canadees Milos Raonic: op 8 juli wordt hij in de halve finale uitgeschakeld na met 2-1 in sets te hebben geleid én na een valpartij waarbij velen denken dat hij opnieuw zijn linker knie heeft geblesseerd.

Als hij achttien dagen later bekendmaakt dat zijn seizoen erop zit volgt de onvermijdelijke en logische vraag of het misschien helemaal afgelopen is. Is dat dan het einde van die unieke carrière? Ziet dat er zo uit? Afgelopen, toedeledokie, zeg maar dag met het handje? Geen laatste vuurwerk, geen emotioneel afscheid, geen laatste grandslamtitel? Ondertussen streeft hij al vier jaar naar weer eens een grote titel. Tevergeefs, hoewel het soms maar een haar scheelt. Ik moet denken aan wat zijn vader Robert in het voorjaar van 2016 antwoordde op de vraag hoelang zoonlief volgens hem nog zal spelen: ‘Nog een paar jaar misschien. Maar het kan ook opeens snel afgelopen zijn. Dat weet je nooit.’

En toch: niets in het bericht van Federer over de langere pauze wijst erop dat dit het begin van het einde kan zijn. ‘Ik heb ge-

woon veel meer tijd nodig om van die knieblesure te herstellen.’ Deze beslissing heeft hij volledig in overleg met zijn artsen en zijn team genomen. Ik bel zijn manager Tony Godsick. Die relativeert: ‘Als hij nog een paar jaar wil blijven spelen zonder zich voortdurend zorgen te maken om zijn lichaam en blessures, dan moet Roger een pauze inlassen. Helaas gebeurt dat midden in het seizoen. Om doelen op lange termijn te bereiken moet hij nu offers op korte termijn brengen,’ aldus Godsick. En hij voegt er nog aan toe: ‘In die zin is dit voor zijn fans eigenlijk juist positief nieuws.’ Mooie woorden, maar zijn die niet gewoon bedoeld om de gemoederen te bedaren, het publiek te sussen? Koopt Federer gewoon wat tijd totdat het juiste moment zich aandient om écht zijn afscheid aan te kondigen?

Vervolgens wordt het snel stil rond Federer, zoals altijd wanneer hij zich terugtrekt in de anonimiteit van zijn privéleven. Ondertussen reist de olympische tennisploeg van Zwitserland niet alleen zonder de logische captain, zonder de wereldster op wie de natie alle hoop heeft gevestigd, naar Brazilië, maar ook zonder Stan Wawrinka, de Zwitserse nummer twee bij de mannen. Martina Hingis en Timea Bacsinszky redden gelukkig de eer van het land met zilver in het damesdubbel.

Het is ergens in deze periode dat Federer daadwerkelijk met zijn vrouw Mirka bespreekt of dit het moment is om zich terug te trekken. ‘Dat gebeurde toen we na het avondeten eindelijk even alleen aan tafel zaten,’ schetst hij de situatie. ‘Ik kan me niet herinneren of ik haar vroeg of ik moest stoppen, of dat zij opmerkte dat ik nog best een belangrijke overwinning zou kunnen boeken. In elk geval zei ze: “Als je het nog graag doet en alles goed aanpakt zie ik niet in waarom je geen groot toernooi meer zou kunnen winnen. Dan kun je iedereen verslaan.” Daarmee was alles gezegd. Ik antwoordde: “Oké. Wat zullen we morgen doen met de kinderen?”’